

ვეფხვია გვარამია¹

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.33>

სერთაშორისო სამართლის პრინციპების და ნორმების იმპლემენტაცია ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ საქართველოს კანონში

აბსტრაქტი. პუბლიკაციაში შეფასებულია საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებთან დაკავშირებით მე-20 საუკუნის 90-იან წლების სამშვიდო ხელშეკრულებების ფორმალური ხასიათი, რამაც კონფლიქტზე დროული რეაგირების საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების გამოყენება დააბრკოლა, აღნიშნულს დაინტერესებული მხარის მერ „ეთნიკური კონფლიქტი“ ეწოდა. რუსეთის ფედერაციის მიერ, ხელშეკრულებების შეუსრულებლობამ, საერთაშორისო სამართლის პრინციპების არასწორმა განმარტებებმა და აღნიშნულის საფუძველზე განხორციელებულმა მოქმედებებმა კონფლიქტი გაამწვავა, რასაც 2008 წლის ომი, ისევ შეთანხმებები, მათი დარღვევა და ოკუპირებული ტერიტორიების აღიარება მოჰყვა.

პუბლიკაციაში გამოკვეთილია საქართველოს მიერ „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“ კანონის მიღების მართებულობა, დაუშვებელია მისი გაუქმება, რადგან კანონმა კონფლიქტს შესძინა საერთაშორისო ხასიათი, რაც საქართველოს საერთაშორისო სამართლის მექანიზმების დროში ეფექტური გამოყენების საშუალებას მისცემს.

ნაშრომში განაალიზებულია დოგმატური მასალა, რომელიც ოკუპირებული ტერიტორიების ეფექტური კონტროლის მიუხედავად, ოკუპაციის ან იმულების სხვა მეთოდით ტერიტორიის მითვისებას კრძალავს, რასაც აძლიერებს „საქართველოს კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“. კანონში გამოკვეთილია მთავრობის ვალდებულება ეფექტურად გამოიყენონ საერთაშორისო მექანიზმები.

¹ ვეფხვია გვარამია, სამართლის დოქტორი, პროფესორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლისა და დიპლომატიის ფაკულტეტის დეკანი.

შეფასებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ, საქართველო რუსეთის წინააღმდეგ საქმეში, ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ მიღებული გადაწყვეტილების მნიშვნელობა, ეს დოკუმენტი, საერთაშორისო სამართლის პრინციპები, „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ კანონთან“ და მეცნიერთა მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებთან ერთად, გვამღევეს შესაძლებლობას დავასკვნათ, რომ საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლობის ორგანოებს, კომპლექსურად წარმოდგენილი გარემოები, ეფექტური მოქმედების საშუალებას აძლევს საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების გამოსაყენებლად. დროული მოქმედება კი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის გარანტიაა.

საკვანძო სიტყვები: ოკუპაცია, კანონი, საერთაშორისო, მექანიზმი, რუსეთი, საქართველო, აფხაზეთი, ტერიტორიული მთლიანობა, გარანტი.

Vepkhvia Gvaramia²

Sokhumi State University

Implementation of the principles and norms of international law in „the Law of Georgia on the Occupied Territories“

Abstract. The publication assesses the formal character of the peace agreements of the occupied territories of Georgia in the 1990s, which blocked the use of international legal mechanisms for quickresponse to the conflict. This process was called „ethnic conflict“ by Interested party. Non-fulfillment of treaties by the Russian Federation, misinterpretations of the principles of international law and actions taken on this basis increased the conflict, which led to the 2008 war, again agreements, their violation and recognition of the occupied territories.

The publication highlights the expediency of the adoption of „the Law of Georgia on the Occupied Territories“, It should not be canceled, since the law has given the conflict an international character, which allows Georgia to use the mechanisms of international law effectively in time.

² Vepkhvia Gvaramia , PhD in Law, Professor. Dean of the Faculty of Law and Diplomacy of Sukhumi State University.

Dogmatic material is analyzed, which prohibits the appropriation of the territory by occupation or other method of coercion, despite of the effective control of the occupied territories.

Underscores the importance of the decision of the European Court of Human Rights in the case of Georgia v. Russian Federation in respect of human rights violations in the occupied territories. This document, the principles of international law, „the Law of Georgia on the Occupied Territories“ and the opinions of scholars, together, allow us to conclude that complexly presented circumstances give the Georgian legislature and executive authorities opportunity to take effective action to apply international legal mechanisms. Quick response is a guarantee of territorial integrity in Georgia.

Key words: occupation, law, international, mechanism, Russia, Georgia, Abkhazia, territorial integrity, guarantor.

შესავალი. საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს ფუნდამენტალური მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო სამართალში, აღნიშნული პრინციპები ზოგადი ხასიათისაა, ამდენად, მისი განმტკიცება და დეტალიზაცია ხორციელდება საერთაშორისო ხელშეკრულებებში და სახელმწიფოთა კანონმდებლობაში. საერთაშორისო სამართლის პრინციპების ზოგადი ხასიათი რიგ შემთხვევაში განმარტებებით დაზუსტებას მოითხოვს, რაც ხშირად სუვერენიტეტის დამრღვევი სახელმწიფოს მიერაა გამოყენებული მოქმედების გასამართლებლად. აღნიშნულის მიუხედავად საერთაშორისო სამართლის პრინციპები, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, განმარტებები, სახელმწიფოთა კანონმდებლობა და დოგმატური მასალა საშუალებას გვაძლევს აღნიშნული პრინციპები სწორად იქნას განმარტებული და გამოყენებული.

წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია წარმოაჩინოს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებთან და ნორმებთან მიმართებაში, სამეცნიერო განმარტებების საფუძველზე „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ საქართველოს კანონის“ მიზანშეწონილობა, კანონის მიღებამდე არსებული პერიოდის სამართლებრივი შეფასება და ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ საკანონმდებლო და საერთაშორისო სამართლებრივი მოქმედების დაგეგმვის მნიშვნელობა. ასევე საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების ხარვეზების წარმოჩენა და არსებული მექანიზმების გამოყენების მიზანშეწონილობა ტერიტორიული მლიანობის აღდგენისათვის.

დასახული მიზნიდან გამომდინარე ისტორიულ-სამართლებრივი, ნორმატივისტული, შედარებით-სამართლებრივი და დოგმატური მეთოდების გამოყენებით, გამოკვეთილი იქნება თემაში დასმული საკითხის განვითარე-

ბის ეტაპები, პრობლემების ნორმატიული რეგულირების თანმიმდევრულობა, საერთაშორისო სამართლის პრინციპების და ნორმების საქართველოს კანონმდებლობასთან შედარების საფუძველზე, დოგმატური მოსაზრებების გათვალისწინებით შეფასებული იქნება „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ საქართველოს კანონის“ საერთაშორისო სამართლებრივი მნიშვნელობა. გამოიკვეთება, კანონის დაგვიანებით მიღების და მისი გაუქმების შემთხვევაში უარყოფითი შედეგები, კონფლიქტების მოგვარებაში საერთაშორისო სამართლის მექანიზმების ხარვეზები, ხოლო არსებულის ეფექტურად გამოყენების აუცილებლობა და შესაძლებლობა.

1. საქართველოს საერთაშორისო სამართალ სუბიექტად აღიარების საფუძველი და მათი მნიშვნელობა

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი საერთაშორისო სუბიექტად ცნობის რამდენიმე საფუძველს აღიარებს, რაშიც მნიშვნელოვანია ხალხის ნება. საქართველოს საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად აღიარების საფუძველი იყო ხალხის ნების გამოხატვა რეფერენდუმის შედეგებში, რასაც მოჰყვა დამოუკიდებლობის აქტი.

საქართველოს უზენაესმა საბჭომ მიიღო საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი, „1990 წლის 28 ოქტომბერს მრავალპარტიული, დემოკრატიული გზით არჩეული საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო, ეყრდნობა რა 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმით გამოხატულ საქართველოს მოსახლეობის ერთსულოვან ნებას, ადგენს და საქვეყნოდ აცხადებს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას საქართველოს დამოუკიდებლობის 1918 წლის 26 მაისის აქტის საფუძველზე“ (დამოუკიდებლობის აქტი, 1991).

1991 წლის 31 მარტს რეფერენდუმი ჩატარდა აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაშიც და ცხინვალის რეგიონში. აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში გამართულ რეფერენდუმში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა 61,27%-მა, სარეფერენდუმოდ გატანილ საკითხს - საქართველოს დამოუკიდებლობას მხარი დაუჭირა ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 59,84%-მა, საკითხის უარყოფითად გადაწყვეტას მხარი დაუჭირა 0,87%-მა. სარეფერენდუმო კითხვას დადებითი პასუხი გასცა, ცხინვალის რეგიონში, ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობიდან, უმრავლესობამ.

საქართველოში რეფერენდუმის მონაწილეთა რიცხვი შეადგენდა ამომრჩეველთა საერთო რიცხვის 90,79%-ს. საქართველოს დამოუკიდებლობას მხა-

რი დაუჭირა კენჭისყრის მონაწილეთა რიცხვის 99,08%-მა. 1991 წლის 9 აპრილს, აღნიშნული რეფერენდუმის საფუძველზე, მიღებული დამოუკიდებლობის აქტი, საერთაშორისო სამართლის ნორმების გათვალისწინებით, საქართველოს საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად აღარების საშუალებას აძლევდა.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტში განსაკუთრებული ყურადღება იქნა გამახვილებული საერთაშორისო სამართლის როლზე, „საერთაშორისო სამართლის პრიმატი საქართველოს რესპუბლიკის კანონების მიმართ და მისი ნორმების პირდაპირი მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე ცხადდება საქართველოს რესპუბლიკის ერთ-ერთ ძირითად კონსტიტუციურ პრინციპად“, აღნიშნული დებულება წარმოადგენდა წინგადადგმულ ნაბიჯს საქართველოს სახელმწიფოებრივობის გზაზე. დამოუკიდებლობის აქტში აღნიშნულია. ის, რომ საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენა შეესაბამება გაეროს წესდებას.

სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლებრივი ცნობის შიდა-სახელმწიფოებრივი და საერთაშორისო სამართლებრივი საფუძვლები არსებობს, დავით პატარაიას მოსაზრებით საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით სახელმწიფოს განმარტებისას „სახელმწიფო სახეზეა მაშინ, როდესაც მოცემულობაშია სახელმწიფოს ტერიტორია, სახელმწიფო ხალხი და სახელმწიფო ხელისუფლება, რომელიც ეფექტურად ახორციელებს ხელისუფლებას მოცემულ ტერიტორიაზე, მოცემული ხალხისთვის, მათ შორის, როცა ეს ხელისუფლება და ეს ხალხი ამ ტერიტორიაზე სუვერენულია“ (პატარაია, 2007: 146). საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების პროცესში სამივე ეს ნიშანი გააჩნდა, რეფერენდუმმა, რომელიც საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, მათ შორის აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში და ცხინვალის რეგიონში ჩატარდა ნათლად აჩვენა მსოფლიოს, რომ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად ცნობისთვის საქართველოს მიერ განხორციელებული ქმედებები შეესაბამებოდა საერთაშორისო სამართლის ნორმებს და პრინციპებს.

საქართველო საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად, 1991 წლის მიწურულს პირველ რიგში ცნეს, ყოფილმა საბჭოთა რესპუბლიკებმა, ასევე თურქეთმა, ეგვიპტემ, ირანმა, კანადამ, ბრაზილიამ, კუბამ, აშშ-მ, სლოვენიამ და სხვა სახელმწიფოებმა. უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ სახელმწიფოს, საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად ცნობის პროცესის მიმართ არსებობს ორი განსხვავებული დამოკიდებულება: 1. ინდივიდუალური ცნობა; და 2. კოლექტიური ცნობა. ინდივიდუალური ცნობის დროს, პასუხი იმაზე თუ

რამდენი სახელმწიფოს ცნობის დოკუმენტია საჭირო იმისთვის, რომ აღიარონ სახელმწიფო საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად? თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში ამ საკითხზე ცალსახა პასუხი არ არსებობს, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ სახელმწიფოთა უმრავლესობის მიერ სახელმწიფოს ცნობა იწვევს სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლებრივ ურთიერთობებში ჩართვას. კოლექტიურ ცნობა გულისხმობს საერთაშორისო ორგანიზაციაში სახელმწიფოს გაწევრიანებას. დავით პატარაია მართებულად აღნიშნავს „სახელმწიფოს ცნობა, როგორც ინდივიდუალურ აქტში, აგრეთვე კოლექტიური ცნობის სახითაც შესაძლოა გამოიხატოს. მიუხედავად მეცნიერთა წინააღმდეგობრივი შეფასებებისა, ნათელია, რომ სახელმწიფოთაშორის საერთაშორისო ორგანიზაციაში გაწევრიანება სახელმწიფოს კოლექტიური ცნობის მაგალითია“ (დავითაია 2007: 148).

საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად სახელმწიფოს ცნობის საფუძველია საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრობა, სახელმწიფოების მიერ მისი ცნობა და მზადდება საერთაშორისო სახელმწიფოთაშორის ორგანიზაციებში გასაწევრიანებლად. საქართველო სწორედ აღნიშნული გზით წავიდა - 1992 წლის 31 ივლისს საქართველო გაეროს წევრი გახდა.

გაეროს წესდების მე-4 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „ორგანიზაციის წევრად მიღება ღიაა ყველა სხვა მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოსათვის, რომლებიც თავის თავზე აიღებენ ამ წესდებით გათვალისწინებულ ვალდებულებებს და რომლებსაც, ორგანიზაციის აზრით, შეუძლიათ და სურთ ამ ვალდებულებების შესრულება“ (გაეროს წესდება, 1945). აღნიშნულ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ რომ სახელმწიფო პატივს სცემს სუვერენიტეტს, ასრულებს ნაკისრ ვალდებულებებს და მშვიდობისმოყვარეა. ასეთი სახელმწიფოს გაეროს წევრად მიღება ხდება უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციის საფუძველზე, გენერალური ასამბლეის დადგენილებით.

ლევან ალექსიძე მართებულად აღნიშნავს „მხოლოდ სახელმწიფოებს გააჩნიათ სრული უფლებაუნარიანობა. იგი ეყრდნობა თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ ძირითად პრინციპებსა და ნორმებს და პრაქტიკულად უსაზღვროა. თუკი სახელმწიფოს საქმიანობა არ ეწინააღმდეგება ზემოაღნიშნულ ძირითად საწყისებს“ (ალექსიძე, 2015: 76). მოცემული გარემოება საერთაშორისო სამართლის პრინციპების უგულვებელყოფით ხელოვნურად შექმნილ სუბიექტებს, რომელთა აღიარებაც მინიმალურია, არ აძლევს მათ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და სახელმწიფოთა-

შორის საერთაშორისო სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილეობის უფლებას.

ერთი ან მცირე სახელმწიფოთა ჯგუფის მიერ სახელმწიფოს ცნობა არ განაპირობებს საერთაშორისო სამართლის ცნობის ფაქტს, მითუმეტეს ეს მაშინ, როცა სახელმწიფო, რომლის შემადგენლობაშიც შედიან ეს ტერიტორიები აღიარებულია თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ნორმების და პრინციპების დაცვით. მაგალითად აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის დამოუკიდებელ რესპუბლიკად აღიარება, ეწინააღმდეგება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს, მითუმეტეს იმ სახელმწიფოების მიერ რომლებმაც ცნეს საქართველოს დამოუკიდებლობა, ასევე ხმა მისცეს საქართველოს გაეროში გაწევრიანებას აღნიშნული ტერიტორიის ფარგლებში და არ არსებობს ამ ტერიტორიების ცნობის თანამედროვე საერთაშორისო სამართლით დაშვებული საფუძველი.

2. 2008 წლამდე საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების სამართლებრივი სტატუსი, ფაქტობრივი და სამართლებრივი შეუსაბამობის პრობლემა.

1993 წლის სექტემბერში აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკიდან ქართველების გამოძევების შემდეგ მნიშვნელოვნად შეიცვალა დემოგრაფიული მონაცემები, ავტონომიურ რესპუბლიკაში, აშკარად იდენიფიკაცია ყოველივე ქართული, ამის ნათელი მაგალითი ფაქტობრივი მდგომარეობაა, როცა თითქოს მცირერიცხოვანი ჯგუფის მიერ განდევნილი იქნა უმრავლესობა რასაც, თავიდან შიდასახელმწიფოებრივი „ეთნიკური კონფლიქტი“ ეწოდა, რაც თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის გამოყენებას კონფლიქტის გადაწყვეტაში ამცირებდა. ამის ნათელი მაგალითია რუსეთის ფედერაციის შუამავლობით დადებული ხელშეკრულებები საქართველოსთან.

1994 წლის 14 ივლისს რუსეთის ფედერაციასა და საქართველოს რესპუბლიკას შორის დაიდო შეთანხმება ქართულ-ოსური კონფლიქტის დარეგულირების პრინციპების შესახებ, რომელიც დაგომისის შეთანხმების სახელწოდებითაა ცნობილი. შეთანხმების შესავალში აღნიშნულია, რომ „რუსეთის ფედერაცია და საქართველოს რესპუბლიკა, ესწრაფვიან რა კონფლიქტის მოგვარებასა და ქართველებსა და ოსებს შორის სისხლისმღვრელი ომის დასრულებას, რეგიონში მშვიდობისა და სტაბილურობის აღდგენის სურვილით ხელმძღვანელობენ“ (რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულება, 14/07/1992). შეიძლება ითქვას, რომ რუსეთის ფედერაციის აღნიშნული ქმედება და კონფლიქტში შუამავლის როლის მორგება სტრატეგიული ინტერესებით იყო ნაკარნახევი. რუსეთმა კონფლიქტის სტატუსი შეცვალა და ის „ეთნიკურ კონფლიქტად“ აქცია,

რაზეც მეტყველებს შეთანხმების პრეამბულის ჩანაწერი „ადასტურებენ რა გაეროს დებულებისა და ჰელსინკის საბოლოო აქტის ერთგულებას, ადამიანის უფლებებითა და თავისუფლებების პატივისცემით ხელმძღვანელობენ, ასევე პატივს სცემენ ეროვნული უმცირესობების უფლებებს“ (რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულება, 14/07/1992).

ქართულ-ოსური კონფლიქტის დარეგულირების პრინციპების შესახებ შეთანხმების პირველი მუხლის მე-2 პუნქტში აღნიშნულია, რომ „ცეცხლის შეწყვეტის მომენტიდან 1992 წლის 29 ივნისიდან მოწინააღმდეგე მხარეები იღებენ ვალდებულებას გაიყვანონ საკუთარი შეიარაღებული ფორმირებები“ (რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულება, 14/07/1992). ხელშეკრულების მე-3 მუხლის თანახმად აღნიშნულ ტერიტორიაზე უსაფრთხოებაზე კონტროლის დამყარების მიზნით იქმნება შერეული საკონტროლო კომისია, რომლის შემადგენლობაში შედიოდნენ კონფლიქტში ჩართული მხარეები, რომლებიც ფუნქციებს ყაზბეგის მოლაპარაკებების საფუძველზე შექმნილ სამხედრო დამკვირვებელთა ჯგუფთან ერთად განახორციელებდა. კომისიის ადგილსამყოფლად ცხინვალი განისაზღვრა. მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად „საკონტროლო კომისიის მიერ დასახული ამოცანების შესასრულებლად მხარეთა შეთანხმების მიხედვით იქმნება მშვიდობის უზრუნველყოფისა და მართლწესრიგის დაცვის შერეული ძალები. კომისიასთან ასევე შეიქმნება დამკვირვებელთა ჯგუფები რომლებიც უსაფრთხოების ზონის პერიმეტრზე განთავსდება“ (რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულება, 14/07/1992).

რუსეთის ფედერაციის შუამავლობით 1993 წლის 27 ივლისს დაიდო შეთანხმება „აფხაზეთში ცეცხლის შეწყვეტისა და მისი დაცვის მექანიზმების შესახებ“, რომელსაც ხელს აწერდა აფხაზეთის, საქართველოს და რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლები, მე-3 პუნქტში აღნიშნული იყო, რომ „კონფლიქტის მონაწილე თითოეული მხარე კისრულობს ვალდებულებას განახორციელოს საკონტროლო ჯგუფების მიერ დაფიქსირებული მისი ფორმირებების მიერ დაშვებული ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმის ნებისმიერი დარღვევის აღკვეთის დაუყოვნებელი, ეფექტიანი ღონისძიებანი, ოპერატიული რეაგირება მოახდინოს საკონტროლო ჯგუფების რეკომენდაციებსა და წინადადებებზე“ (შეთანხმება ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ, 27/07/1993).

1993 წლის 27 ივლისის ხელშეკრულების მთავარი მიზანი ტერიტორიის დემილიტარიზაცია და მშვიდობის დამყარება იყო, რაც გამოკვეთილია მე-3 პუნქტში. „იწყება კონფლიქტის ზონის ეტაპობრივი დემილიტარიზაცია. კონფლიქტის ზონაში დაუყოვნებლივ შედიან საერთაშორისო მეთვალყურენი და

ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ 10-15 დღის განმავლობაში აფხაზეთის ტერიტორიიდან გავლენ საქართველოს რესპუბლიკის შეიარაღებული ფორმირებები. ამავე ვადებში უნდა დაიშალოს და აფხაზეთიდან გამოვიდნენ კონფლიქტის ზონაში მყოფი შეიარაღებული ფორმირებები, ჯგუფები და პირები“ (შეთანხმება ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ, 27/07/1993). ხელშეკრულება ფორმალურად მშვიდობის დამყარებისკენ იყო მიმართული, გარანტიებიც კი იქნა გათვალისწინებული, მაგალითად აღნიშნულია, რომ ცეცხლის შეწყვეტის და მართლწესრიგის დასაცავად გამოყენებული იქნება საერთაშორისო სამშვიდობო ძალები, აგრეთვე, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან კონსულტაციით, კონფლიქტის ზონაში დროებით განლაგებული რუსეთის საჯარისო კონტინგენტი. აღნიშნული შეთანხმება დარღვეული იქნა რუსეთის ფედერაციის მიერ და საქართველოს საჯარისო ნაწილების გაყვანის შემდეგ დაიწყო სოხუმის შტურმი და 1993 წლის სექტემბერში აფხაზეთის ავტონომიური ტერიტორიიდან გამოძევებული იქნა ქართული მშვიდობიანი მოსახლეობა.

ფაქტობრივად საქართველოს აღნიშნული ტერიტორიებზე ეფექტური კონტროლის დაკარგვის შემდეგ, მიმდინარეობდა მოლაპარაკება გაეროს ჩართულობით აფხაზურ მხარესთან ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის დარეგულირების შესახებ. 1993 წლის 1 დეკემბერს ხელი მოეწერა ურთიერთგაგების მემორანდუმს, აღნიშნულის საფუძველზე მხარეები იღებდნენ ვალდებულებას „აფხაზეთის კონფლიქტის ფართომასშტაბიანი პოლიტიკური დარეგულირების შესახებ მოლაპარაკებების მსვლელობის პერიოდში არ გამოეყენებინათ ძალა ან ძალის მუქარა, გაეროს უშიშროების საბჭოსა და გენერალური მდივნის თანხმობით მხარეები კონფლიქტის ზონაში საერთაშორისო დამკვირვებელთა რაოდენობის გაზრდისა და სამშვიდობო ძალების გამოყენების თაობაზე შეთანხმდნენ (რასაც მთელი ხნის მანძილზე ეწინააღმდეგებოდა რუსეთის მხაე)“ (ყოლბაია და სხვები, 2009).

მოსკოვში 1994 წლის 14 მაისს აფხაზურ მხარესა და საქართველოს შორის გაფორმდა შეთანხმება „ცეცხლის შეწყვეტისა და ძალთა დაშორიშორების შესახებ“. ამ შეთანხმების პირველ პუნქტში, ხაზგასმულია, რომ „მხარეები განუხრელად დაიცავენ ცეცხლის შეწყვეტას ხმელეთზე, ზღვასა და საჰაერო სივრცეში და თავს შეიკავებენ ერთმანეთის წინააღმდეგ ყველა სამხედრო მოქმედებისგან“ (მოსკოვის შეთანხმება, 1994). შეთანხმებაში გაწერილია ძალთა დაშორიშორების პრინციპები და უსაფრთხოების ზონების შექმნის საკითხი, სადაც არ უნდა ყოფილიყო შეიარაღებული ძალები და სამხედრო ტექნიკა.

შეთანხმებაში გამოყოფილი იქნა ორი მნიშვნელოვანი პუნქტი, რომელიც საერთაშორისო სამშვიდობო პროცესების წარმართვას ემსახურებოდა. მე-2 პუნქტის, მე-2 ქვეპუნქტის თანახმად „დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სამშვიდობო ძალები და შეთანხმების ოქმის შესაბამისად დამტკიცებული სამხედრო მეთვალყურენი განლაგდებიან უსაფრთხოების ზონაში, რათა დააკვირდნენ ამ შეთანხმების დაცვას“ (მოსკოვის შეთანხმება, 1994). შეთანხმების შესრულების მთავარ გარანტირებად მიიჩნეოდა, დსთ-ს სამშვიდობო ძალების წარმომადგენლები და გაეროს მეთვალყურეები.

დსთ-ს სამშვიდობო ძალების ჩართვა ვერ მოხერხდა წევრი სახელმწიფოების გარკვეული სირთულეებისა და პოლიტიკური ნების არქონის გამო. „ერთადერთი ქვეყანა, რომელიც დაინტერესებული იყო კონფლიქტის ზონაში ჯარების განლაგებით იყო რუსეთი, რომელიც ამ გზით საქართველოზე გავლენის სერიოზულ ბერკეტს მოიპოვებდა. საბოლოოდ, რეგიონში გაიგზავნა რუსეთის ფედერაციის ჯარები 3 ათასი ადამიანის ოდენობით, დასავლეთმა დათმო საქართველოზე გავლენის ძირითადი ბერკეტები“ (ყოლბაია და სხვები, 2009: 10). საერთაშორისო ორგანიზაციების პასიური მოქმედების გამო, რუსეთმა განიმტკიცა პოზიციები დავის გადამწყვეტი მხარის პოზიციაზე, რაც შემდეგში არასწორი მიმართულებით განავითარა.

საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონებში აშკარად ირღვეოდა ეთნიკური ქართველების უფლებები ყველა სფეროში, განსაკუთრებით იმ რაიონებში სადაც ქართველები შემორჩნენ, „1993-2001 წლებში აფხაზმა „ბოევიკებმა“ გალის რაიონში დახოცეს 1553 მშვიდობიანი მოსახლე, აწამეს 2730-ზე მეტი ადამიანი, უგზოუკვლოდ დაკარგულად ითვლება 133 ადამიანი, მიმდინარე წელს გაუჩინარდა 11 ადამიანი, აფხაზური მხარე გაზაფხულისა და ზაფხულის პერიოდში ადგილობრივ მოსახლეობას მონებივით ამუშავებს ადგილზე და აფხაზეთის სხვა ქალაქებსა და სოფლებში“ (გელანტია, 2011: 72). სხვა შემზარავი ფაქტები გრძელდება დღემდე ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, კერძოდ, ადამიანის გატაცება, წამება და მკვლელობები.

რუსეთის ფედერაციამ კონფლიქტურ ზონებში სამშვიდობოს სტატუსი მოირგო და აღნიშნული გარემოებით თავისი პოლიტიკური ინტერესების რეალიზაციას ახდენდა რეგიონში, ფაქტიურად კონფლიქტი კი არ გაიყინა, საქართველოს მხრიდან აღნიშნული ფაქტების არასწორმა შეფასებამ, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის პრინციპების და ნორმების შესაბამისად დაგვიანებულმა რეაგირებამ, კონფლიქტის არასათანადო ანალიზმა, დროში გახანგრძლივებამ, საკანონმდებლო ორგანოს მხრიდან სათანადო რეაგირების

დაგვიანებამ, შეამცირა საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების დროული და სათანადო გამოყენება მაშინ, როდესაც მეორე მხარე საერთაშორისო სამართალში მოცემული ზოგადი პრინციპების საფუძველზე კოლიზიურ კონცეფციებს ქმნიდა და სწრაფი ტემპებით საერთაშორისო სამართლის ზოგადი განმარტებებით სახელმწიფოს სუვერენიტეტის საზიანო გადაწყვეტილებებს ღებულობდა, კონფლიქტის „ეთნიკურ კონფლიქტად აღიარებით“.

3. 2008 წლის რუსეთ საქართველოს ომი, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლებრივი რეაგირების მექანიზმები

რუსეთის ფედერაციის სამშვიდობო ძალების ყოფნა და ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებები ცდებოდა სამშვიდობო მისიის ფარგლებს, რაც გამომხატული იქნა სეპარატისტთა ხელისუფლების მხარდაჭერაში. საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით შეიქმნა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის მიზნით განხორციელებული სამხედრო აგრესიისა და სხვა ქმედებების შემსწავლელი დროებითი კომისია, რომელმაც შეისწავლა, რუსეთის ფედერაციის მიერ 2008 წლამდე და შემდეგ არსებული გარემოებები.

კომისიამ კითხვები დაუსვა და მოუსმინა ყველა იმ თანამდებობის პირს, რომლებიც ფლობდნენ იფორმაციას და სამსახურებრივად ევალებოდათ ქვეყნის თადაცვა და უსაფრთხოება. ასევე გამოყენებული იქნა უცხოენოვანი და ქართული მედიის მასალები, პუბლიკაციები და საერთაშორისო არასამთავრობათაშორისო ორგანიზაციის მასალები. გამოთხოვილი იქნა სხვადასხვა უწყებებში არსებული მასალები. დასკვნაში გამოკვეთილია, რომ 2008 წლის აპრილიდან აგხაზეთში განხორციელდა სამხედრო კონტიგენტის ზრდა (საქართველოს დროებითი კომისიის დასკვნა, 2009). რუსეთის ფედერაციის მიერ სამხედრო კონტიგენტის ზრდა უარყოფითად იქნა შეფასებული საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ([Solana URL](#)), უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ 2008 წლის ივნისამდე სამხედრო კონტიგენტი და ტექნიკა მნიშვნელოვნად გაიზარდა აგხაზეთში.

პარალელურად ცხინვალის რეგიონში ვითარება დაიძაბა, რუსეთის სამხედრო თვითმფრინავებმა, რამდენჯერმე დაარღვიეს საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი. საერთაშორისო ურთიერთობების სპეციალისტი და რონდელის ფონდის მკვლევარი დავით ბატიაშვილი აღნიშნავს, რომ „რუსეთის სამხედრო ნაწილები საქართველოში შემოიჭრნენ 2008 წლის 7 აგვისტოს, ქართული ოპერაციის დაწყებამდე. რუსული ჯარის ეს შემოჭრა გახდა საკვანძო მიზეზი იმისა, რომ ქართულმა ხელმძღვანელობამ, რომელიც 7 აგვისტოს გა-

ნმავლობაში იღებდა სადაზვერვო ინფორმაციას საქართველოში შემოსული რუსული ჯარისა და სამხედრო ტექნიკის შესახებ, დაახლოებით 23:35 საათზე სამხედრო ოპერაციის დაწყება გადაწყვიტა“ (ბატიაშვილი, 2019).

თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის პრინციპები, გაეროს წესდება, ევროპის საბჭოს წესდება, რომლის მონაწილეც არის საქართველო და რუსეთის ფედერაცია ცალსახად იცავს სახელმწიფოთა სუვერენიტეტს, ძალის გამოყენებას ან ძალით დამუქრებაზე უარის თქმას, სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის ხელშეუხებლობას და სხვა სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში ჩაურევლობას. დავით ბატიაშვილი მართებულად მიუთითებს, რომ სამხედრო ოპერაციების დაწყება საქართველოს ტერიტორიაზე „არის გადამწყვეტი მნიშვნელობის გარემოება, რადგან იმ წუთას, როდესაც რუსი ჯარისკაცები საქართველოს ტერიტორიაზე შემოიჭრნენ, მათ ჩაიდინეს აგრესია საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, რის გამოც საქართველოს თავდაცვის ლეგიტიმური უფლება ჰქონდა“ (ბატიაშვილი, 2019).

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შეფასების დროს, ლევან ალექსიძე ყურადღებას ამახვილებს რუსეთის ფედერაციის მიერ საერთაშორისო სამართლის პრინციპების დარღვევაზე და ხაზს უსვამს, „ყველა ეს პრინციპი უხეშად დაარღვია რუსულმა სამხედრო ძალებმა სეპარატისტული ძალების მიერ კონტროლირებად საქართველოს ტერიტორიაზე - აფხაზეთსა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთში - და შემდეგ კი ქვეყნის სხვა ტერიტორიებზე, თითქმის დედაქალაქ თბილისამდე შეჭრით“ (ალექსიძე, 2008: 7). რუსეთის ფედერაციის პოზიცია, თითქოს სამშვიდობო მისიის წევრების დაცვის მიზნით მათ განახორციელეს პრევენციული მოქმედებები საქართველოს ტერიტორიაზე არაა მართებული, რასაც ადასტურებს შემდეგი გარემოებები:

1. რუსეთის ფედერაციის ჯარების და სეპარატისტების კოორდინირებული ქმედებები დაიწყო აფხაზეთის ტერიტორიაზე, კოდორის ხეობაში, რაც დასრულდა დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე შეჭრით და სამხედრო ბაზების დარბევით, აფეთქებებით და სამოქალაქო მოსახლეობაზე ზიანის მიყენებით, მათ დაარღვიეს პროპორციული ქმედების დასასაბუთებლად ყველა ზღვარი.

2. რუსეთის ჯარების ქმედება, როგორც სამშვიდობო ჯარების მოქმედების ფარგლებში ისე მის გარეთ აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე, ეწინააღმდეგებოდა მოქმედ საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს და ნორმებს, კერძოდ, ა) სამშვიდობო ჯარების მოქმედების ტერიტორიაზე, რომელიც რუსეთის ფედერაციის ჯარების ეფექტური კონტროლის ქვეშ იმყოფე-

ბოდა, დაირღვა ჟენევის 1949 წლის 14 აგვისტოს კონვენციის და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მთელი რიგი მუხლები, სამოქალაქო მოსახლეობის მიმართ სეპარატისტთა ძალების და რუსეთის ფედერაციის ოფიციალური ჯარების მიერ განხორციელდა სიცოცხლის ხელყოფა, კერძო საკუთრების მიტაცება და განადგურება, ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაცია, მარადიურობა და სხვა. ბ) აფეთქებებით სამოქალაქო ობიექტებისათვის ზიანის მიყენება, რკინიგზის, ავტომაგისტრალების დაზიანება და სხვა.

რუსეთის ფედერაციის მიერ არ იქნა საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმები გამოყენებული რეაგირებისთვის, რაც ნათლად მეტყველებს საქართველოს მიმართ მის განზრახვაზე. ლევან ალექსიძე მართებულად აღნიშნავს: „სამწუხაროდ ქართულ-რუსული კონფლიქტის შედეგად ნათელი გახდა ის ნაკლოვანებებიც, რომლებიც საერთაშორისო ორგანიზაციებს ხელს უშლის სიტუაციაზე ეფექტურად და სწრაფად რეაგირებაში, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც კონფლიქტში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭოს მუდმივმოქმედი წევრია ჩართული. სწორედ ვეტოს უფლების არსებობის პირობებში ვერ მოახერხა გაეროს უშიშროების საბჭომ ადეკვატური ზომების მიღება აგრესიის შესაჩერებლად“ (ალექსიძე, 2008: 8). აღნიშნული მოსაზრება ნათლად მიუთითებს, რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ შემუშავებული უშიშროების საბჭოს სისტემა ვერ პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს, საერთაშორისო სამართლის პრაქტიკაც და მეცნიერთა განმარტებებიც სწორედ ამაზე მიუთითებს. ხშირად, ამკარაა მატერიალური ნორმების დარღვევა, მაგრამ ფაქტზე რეაგირების პროცედურული მექანიზმები არ არსებობს ან დაგვიანებულია.

ნინო აბრამიშვილი მართებულად აღნიშნავს, რომ რუსეთის ფედერაციის „მოქმედებები არღვევს გაეროს წესების მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ ძალის გამოყენების აკრძალვას. უფრო მეტიც, ამ მოქმედებების გამართლება არ შეიძლება თავდაცვის უფლების საბაზით, საერთაშორისო სამართლის არც სახელშეკრულებო, არც ჩვეულებითი სამართლის ნორმების ფარგლებში“ (აბრამიშვილი, 2008: 47). რუსეთის ფედერაციის და ზოგიერთი ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციის მოსაზრებით, როცა ისინი საქართველოს შეიარაღებული კონფლიქტის წამომწყებად ასახელებენ, ნინო აბრამიშვილი აღნიშნავს: „ამ ბრალდებასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ რუსეთის ფედერაცია აქტიურად ამარაგებდა სეპარატისტებს შეიარაღებით, აღჭურვილობით, უტარებდა წვრთნებს და ა. შ. რუს მოხელეებს ეკავათ მაღალი თანამდებობები სამხრეთ ოსეთის თვითგამოცხადებულ მთა-

ვრობაში. შედეგად, რუსი სამშვიდოების მიერ გაწეული დახმარება კონფლიქტის ზონაში ქართული პოლოციისა და სამოქალაქო მოსახლეობაზე თავდასხმა აშკარად ფასდება როგორც „არსებითი მონაწილეობა“, ნიკარაგუას საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილების შესაბამისად, ამრიგად რუსეთის ფედერაცია საქართველოს სოფლებზე განხორციელებული ზემოხსენებული თავდასხმის უშუალო მონაწილეა“ (აბრამიშვილი, 2008: 47-48). სწორედ აღნიშნული გარემოებით ამართლებს აღნიშნული პუბლიკაციის ავტორი საქართველოს მიერ გაეროს 51-ე მიხლით გათვალისწინებული ინდივიდუალური თავდასხმის უფლების გამოყენებას.

რუსეთის მიერ საქართველოზე თავდასხმასთან დაკავშირებით მათი თითბერიძე აღნიშნავს, რომ „უხეშად დაირღვა გენერალური ასამბლეის 1974 წლის რეზოლუცია. რეზოლუციის შვიდი დებულებიდან ექვსი, რომელშიც ჩამოთვლილია აგრესიის აქტები, ისევე, როგორც თავად აგრესიის განმარტება, სრულად შეესაბამება რუსეთის მიერ საქართველოს წინააღმდეგ 2008 წლის აგვისტოში განხორციელებულ ქმედებებს“ (თითბერიძე, 2008: 85).

აგრესიის დანაშაულებს თან ახლდა ომის წარმოების მეთოდების და ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მოქმედი სამართლის ნორმების დარღვევა. თამარ ღონღაძე აღნიშნავს, რომ „საერთაშორისო ჰიმანიტარული სამართალი ნათლად აღიარებს სამოქალაქო მოსახლეობის და სამოქალაქო დანიშნულების ობიექტების დაცვის აუცილებლობას სომარ მოქმედებათა გავლენისგან“ (ღონღაძე, 2008: 99). როგორც ცნობილია რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებულმა ძალებმა მიზანმიმართული იერიში მიიტანეს სამოქალაქო ობიექტებზე და სამოქალაქო პირებზე, რასაც მოჰყვა გაუმართლებელი მსხვერპლი სამოქალაქო მოსახლეობაში. თამარ ღონღაძე მართებულად მიუთითებს ყოფილი იუგოსლავიის საქმეზე შექმნილი დროებითი სამხედრო ტრიბუნალის გალიჩის საქმეზე (Galicc case), სადაც აღნიშნულია „თავდასხმები, რომლებიც ხორციელდება სამოქალაქო პირებზე ან სამოქალაქო ობიექტებზე განურჩევლად, შეფასებულ იქნება როგორც პირდაპირი (გამიზნული) თავდასხმა სამოქალაქო პირებზე“. აღნიშნულიდან გამომდინარე პუბლიკაციის ავტორი მართებულად ასკვნის, რომ „თავდასხმებს აეროპორტებზე, სკოლებსა თუ სამოქალაქო ობიექტებზე შეიძლება ეწოდოს პირდაპირი თავდასხმა საქართველოს სამოქალაქო მოსახლეობაზე“ (ღონღაძე, 2008: 85).

თანამედროვე საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის განვითარება იძლევა საშუალებას აკრძალული იქნას იარაღი, რომელიც გადამეტებულ ზიანს აყენებს მხარეს, ამასთან ერთად გაუმართლებელია მათი გამოყე-

ნება სამოქალაქო პირების მიმართ. სახელმწიფოების უმრავლესობის მიერ აკრძალულია კასეტური ბომბების გამოყენება, რომელიც აქტიურად იქნა გამოყენებული რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების მიერ. „მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ თავის 1996 წლის საკონსულტაციო დასკვნაში ბირთვული იარაღის შესახებ განურჩეველი იარაღის გამოყენების აკრძალვა დაახასიათა, როგორც „უმნიშვნელოვანესი“ (პრინციპი)“ თავდასხმა, რომელსაც შესაძლოა მოჰყვეს შემთხვევითი მსხვერპლი სამოქალაქო პირთა შორის, სამოქალაქო პირთა დაშავება, სამოქალაქო ობიექტების დაზიანება. ან ყველაფერი ერთად, მოსალოდნელ კონკრეტულ და პირდაპირ სამხედრო უპირატესობას გადააჭარბებს“ (ლონდაძე, 2008: 99). შეიარაღებული ძალების მიერ გამოყენებული იარაღი მომეტებულ და გაუთვალისწინებელ საფრთხეს უქმნიდა სამოქალაქო მოსახლეობას.

მნიშვნელოვანი ზიანი მიადგა სამოქალაქო მოსახლეობას ოკუპირებულ ტერიტორიაზე, რომელიც რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების ეფექტური კონტროლის ქვეშ იყო. „1907 წლის ჰააგის წესდების 42-ე მუხლში ნათქვამია, რომ „ტერიტორია ითვლება ოკუპირებულად, თუ ის ფაქტობრივად მტრული არმიის ძალაუფლების ქვეშ არის მოქცეული (ლონდაძე, 2008: 101). ოკუპანტ სახელმწიფოზე გადადის ვალდებულება დაიცვას წესრიგი და სამოქალაქო მოსახლეობის უფლებები ამ ტერიტორიებზე, რასაც მხარეს ქენევის 1949 წლის კონვენციები და მისი დამატებითი ოქმები ავალდებულებენ.

ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მოქმედებს ასევე სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებების დაცვის ვალდებულება, მათ შორისაა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია. სწორედ აღნიშნული კონვენციის მთელი რიგი მუხლების დარღვევა მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში „საქართველო რუსეთის წინააღმდეგ“. აღნიშნული საქმე პრეცედენტულია, რადგან პირველად იქნა განხილული ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების ურთიერთმიმართების საკითხი საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის კონტექსტში.

ევროპულმა სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის წევრი სახელმწიფოს წარმომადგენლების მიერ სად იქნება დარღვეული კონვენციით აღიარებული უფლებები, ქვეყნის შიგნით თუ ქვეყნის გარეთ არანაირი მნიშვნელობა არა აქვს, ორივე შემთხვევაში პასუხისმგებლობა ეკისრება სახელმწიფოს კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების დარღვევისთვის. აღნიშნულ საქმეში გამოიკვეთა ადამიანის უფ-

ლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 (სიცოცხლის უფლების), მე-3 (წამების აკრძალვის), მე-5 (თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების), მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლების) და პირველი დამატებითი ოქმის, პირველი მუხლის (საკუთრების დაცვის) დარღვევები (Case of Georgia 38263/2008). აღნიშნული საქმე შეიძლება საქართველოსათვის შევაფასოთ საუკუნის გადაწყვეტილებად, მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილებაში დაფიქსირდა, რომ ადგილი ქონდა ეთნიკური ნიშნით სამოქალაქო პირების სიცოცხლის მოსპობას, ქართულ სოფლებში სახლების გადაწვასა და მოროდორობას, რათა მსგავსი ქმედებებით ტკივილი მიეყენებინათ ეთნიკური ქართველებისთვის. აღნიშნულმა გადაწყვეტილებამ მნიშვნელოვანი პრაქტიკა შექმნა, რაც საქართველოს ხელისუფლების აქტიური ჩართულობით უნდა გაგრძელდეს საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლოში, საერთაშორისო მართლმსაჯულების სასამართლოში და საერთაშორისო ორგანიზაციებში, მათი კომპეტენციის გათვალისწინებით.

4. რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის ომის დროს ნაკისრი შეთანხმების შესრულების პროცესი და თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი.

2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს შეთანხმების საკითხების გეგმა ევროკავშირის შუამავლობის და აქტიური ჩართულობით იქნა მიღწეული და 6 პრინციპს ეფუძნებოდა:

1. ძალის გამოყენებაზე უარის თქმა;
2. საბრძოლო ქმედებებზე საბოლოო უარის თქმა;
3. ჰუმანიტარული დახმარებისთვის თავისუფალი მიმოსვლის უზრუნველყოფა;
4. საქართველოს შეიარაღებული ძალები უნდა დაბრუნდნენ მათი ჩვეულებრივი დისლოკაციის ადგილებში;
5. რუსეთის შეიარაღებული ძალები უნდა დაბრუნდნენ სამხედრო მოქმედებების დაწყებამდე არსებულ ხაზზე. საერთაშორისო მექანიზმის შექმნამდე, რუსეთის სამშვიდობო ძალები განახორციელებენ უსაფრთხოების დამატებით ზომებს;
6. საერთაშორისო დისკუსიების დაწყება აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის პირობების შესახებ (6 პუნქტიანი გეგმა (6 პუნქტიანი გეგმა, 2008).

2008 წლის შეთანხმების მთავარი მიზანი ცეცხლის შეწყვეტასთან ერთად იყო სტატუს კვოს აღდგენა, რუსეთის შეიარაღებული ძალები უნდა დაბრუნებოდნენ მუდმივი დისლოკაციის ადგილს. აღნიშნული შეთანხმება რამ-

დენიშე დღეში დაარღვია რუსეთის ფედერაციამ, მან 2008 წლის 26 აგვისტოს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და ცხინვალის სეპარატისტული ხელისუფლება ცნო დამოუკიდებელ რესპუბლიკებად. აღნიშნული მდგომარეობა შინაარს უკარგავს 6 პუნქტიან გეგმას, აქვე უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ რუსეთის მიერ სეპარატისტული რესპუბლიკების ცნობა ეწინააღმდეგება მის მიერ საქართველოს საერთაშორისო სამართლებრივ ცნობას და საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს.

პროფესორი ლევან ალექსიძე აღნიშნავს: „გაკვირვებას იწვევს ის ფაქტი, როდესაც ევროკავშირი ყველაფერს აკეთებდა რუსეთს შეეწყვიტა აგრესია საქართველოს წინააღმდეგ, გაეროს უშიშროების საბჭომ სიტყვა არ თქვა გაეროს წესდების უხეშ დარღვევაზე“ (Алексидзе, Бессилие Совета Безопасности ООН), აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ პუბლიკაციის ავტორი საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების აღიარებას უკავშირებს გეოპოლიტიკურ ინტერესებს და ენერგეტიკული კონტროლის საკითხებს „არ არსებობს კავშირი რუსეთის მიერ საქართველოში სეპარატისტული რეჟიმის აღიარებას და დასავლეთის სახელმწიფოების მიერ კოსოვოს დამოუკიდებლობის აღიარებას შორის - მიუხედავად იმისა, შედგა თუ არა კოსოვოს აღიარება, რუსეთი უკიდურეს ზომებს მიმართავს, რათა თავიდან აიცილოს ნატოს გავლენა გეოპოლიტიკურად მნიშვნელოვან ნაწილში სამხრეთ კავკასიის რეგიონში. ეს არის გასაღები აზერბაიჯანისა და შუა აზიის ენერგორესურსებზე“ (Алексидзе, Бессилие Совета Безопасности ООН).

პროფ. ლევან ალექსიძე მართებულად მიუთითებს გაეროს უშიშროების საბჭოს სისუსტეზე მოაგვაროს არსებული კონფლიქტები, რომლებიც ხელყოფს საერთაშორისო მართლწესრიგს, „გაეროს უშიშროების საბჭოს უუნარობა აფხაზეთში არსებული კონფლიქტის მოგვარებაში ძირს უთხრის საერთაშორისო სამართლებრივი წესრიგის საფუძვლებს, რომელიც მიზნად ისახავს გაეროს წევრი პატარა სახელმწიფოების ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის დაცვას“ (Алексидзе, Бессилие Совета Безопасности ООН). ქეთევან ხუციშვილი აღნიშნავს, რომ „გაეროს წესდების ავტორთა მიზანი იყო, ეს ორგანო აღჭურვილი ყოფილიყო ფართო უფლებამოსილებით, რათა მომავალი აგრესიების თავიდან ასაცილებლად თავისუფლად ემოქმედა, „საერთაშორისო მშვიდობისათვის საფრთხის შექმნას“ ეს ორგანო ისე განსაზღვრავს, როგორც მას ყოველ კონკრეტულ ვითარებაში საერთაშორისო პოლიტიკური მიზანშეწონილობა უკარნახებს. არ არსებობს სამართლებრივი სტანდარტი, მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს მიერ უშიშ-

როების საბჭოს მიღებული გადაწყვეტილების გადახედვის მექანიზმების ჩათვლით, რომელიც ამგვარი გადაწყვეტილების სისწორესა თუ მცდარობას დაადგენს“ (ხუციშვილი, 2010: 65).

თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ნორმებთან, ზოგიერთ შემთხვევაში, შეუთავსებელია გავლენიანი სახელმწიფოს საერთაშორისო ურთიერთობებში გამოხატული ნება, რაც განპირობებულია იმით, რომ დღემდე არ იქნა შემუშავებული ქმედითი მექანიზმები, რომელიც მყისიერ გავლენას მოხდენს გავლენიანი სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლით აღიარებული იმპერატიული ნორმების და პრინციპების დარღვევაზე. ამ მხრივ სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაციების და სახელმწიფოთა აქტიური თანამშრომლობა აუცილებელია.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, რუსეთის ფედერაციის მიერ აღიარებულ თვითგამოცხადებულ რესპუბლიკებს, საერთაშორისო ეკონომიკური, სამართლებრივი, დიპლომატიური და სხვა ტიპის ურთიერთობების ინტეგრაციაში უშლის ხელს. აღნიშნული პროცესი მოითხოვს საქართველოს მხრიდან საერთაშორისო სამართლით დასაშვები მექანიზმების აქტიურ გამოყენებას, რაშიც იგულისხმება საერთაშორისო სამართლებრივი და შიდასახელმწიფოებრივი ეფექტური ზომების მიღება.

5. ოკუპირებული ტერიტორიების საქართველოს იურისდიქციაში არსებობის საერთაშორისო სამართლებრივი და შიდასახელმწიფოებრივი მექანიზმები

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში განიხილება სახელმწიფოს ოკუპირებული ტერიტორიის, დროში სახელმწიფოს შემადგენლობაში დარჩენის შესაძლებლობები. მართებულია სახელმწიფო იყენებდეს საერთაშორისო სამართლის ნორმებს და საერთაშორისო მექანიზმებს მსგავს ფაქტებზე რეაგირებისთვის, ამასთან ერთად აწვითარებდეს აღნიშნული თვალსაზრისით პრაქტიკას. უპირველეს ყოვლისა სახელმწიფომ ოკუპაციის ფაქტებს უნდა მისცეს დროული სამართლებრივი შეფასება, რაც უფრო დაგვიანებულია მსგავსი შეფასებები, მით მეტად ძნელად გამოსასწორებელია შედეგი.

საქართველოს ტერიტორიის ოკუპაციის ფაქტს სამართლებრივი შეფასება საკანონმდებლო დონეზე 15 წლის დაგვიანებით მოჰყვა, მანამდე კი „შიდასახელმწიფოებრივი კონფლიქტის“ ან „ეთნიკური კონფლიქტის“ სახელწოდებით იყო ცნობილი. სამშვიდობო მოლაპარაკებების და სამშვიდობო ჯარების კონფლიქტის ზონაში ყოფნის გამო საკანონმდებლო დონეზე კონფლიქტისათვის რეალური სახელის დარქმევა ჭიანჭურდებოდა. ფაქტობრივი გარემოე-

ბების არასათანადო შეფასება საქართველოს მიერ საერთაშორისო სამართლის პრინციპების და ნორმების სრულფასოვან გამოყენებას ზღუდავდა, დრო კი სახელმწიფოსთვის ცუდ გარემოებას ახანგრძლივებდა.

თვითგამორკვევის უფლება, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრინციპია, პიტერ მალანჩუკი აღნიშნავს: „როდესაც დედსახელმწიფო აგრძელებს ბრძოლას სეპარატისტული მოძრაობის ჩასახშობად, არ შეიძლება დარწმუნებით ითქვას, რომ სეპარატისტული ხელისუფლება აუცილებლად შეძლებს ტერიტორიაზე კონტროლის შენარჩუნებას, მესამე სახელმწიფოს მხრიდან ინტერვენცია მხარდაჭერის მიზნით აკრძალულია, ამის გამო, ტრადიციულად სახელმწიფოები მანამ იკავებენ თავს სეპარატისტული მოძრაობის დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ცნობისაგან, სანამ ამ მოძრაობის გამარჯვება გარანტირებული არ იქნება“ (მალანჩუკი, 2005: 96).

საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებთან მიმართებაში მესამე სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერა სხვადასხვა ფორმით იყო გამოხატული კონფლიქტის დაწყების მომენტიდან. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საერთაშორისო სამართალი უშვებს სახელმწიფოს გამოყოფას და დამოუკიდებელი სუბიექტის შექმნას, მაგრამ ეს სხვა სახელმწიფოს, საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის წაქეზებით, მხარდაჭერით და მისი მიზნების განსახორციელებლად არ უნდა ხდებოდეს.

მთავრობის მიერ ტერიტორიისა და მოსახლეობის ეფექტური კონტროლი ერთ-ერთი მთავარი ნიშანია სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად ცნობის გზაზე. „მთავრობის ცნობა მჭიდროდაა დაკავშირებული დამოუკიდებლობის იდეასთან, რასაც ხშირად „სახელმწიფო სუვერენიტეტს“ უწოდებენ იმ თვალსაზრისით, რომ ამგვარი მთავრობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში არსებობს, თუ ის არ კონტროლდება სხვა სახელმწიფოთა მთავრობის მიერ და არ ემორჩილება მათ პირდაპირ ბრძანებებს“ (მალანჩუკი, 2005: 97). მართებულად მიუთითებს პიტერ მალანჩუკი, როდესაც აღნიშნავს, რომ „ცნობის ან ცნობისაგან თავის შეკავების დროს სახელმწიფოებზე პოლიტიკური შეხედულებები უფრო ახდენენ გავლენას, ვიდრე სამართლებრივი, თუმცა მათი მოქმედებები სამართლებრივ შედეგებს იწვევს“ (მალანჩუკი, 2005: 101).

ოკუპირებული ტერიტორიების მოთხოვნა საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად აღიარებაზე იგნორირებულია საერთაშორისო ორგანიზაციების და მკვლევარების დიდი ნაწილის მიერ, რაც არსებული ფაქტობრივი გარემოებებითაა გამყარებული, „აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის წარმომადგენლე-

ბმა საერთაშორისო საზოგადოება უნდა დააარწმუნონ თავიანთი პრეტენზიების ჭეშმარიტებაში - ეს არის ის, რომ ისინი არ უნდა ცდილობდნენ საქართველოს საზღვრების ცალმხრივ შეცვლას“ (Herrberg, 2006: 32). ასევე მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა იმ გარემოებას, რომ ტერიტორიების გამიჯვნა შესაძლებელია მხარეების შეთანხმებით, რისთვისაც დევნილთა თანხმობაცაა საჭირო, რაც ამჟამად შეუძლებელია (Herrberg, 2006: 32). ასევე ხაზგასმულია, რომ „დამოუკიდებლობა არ არის ერთადერთი გზა, მისი ალტერნატივა შეიძლება იყოს სხვადასხვა ფედერაციული და ავტონომიური შეთანხმებები“ (Herrberg, 2006: 32). მართებულადაა მითითებული, რომ ეროვნული თვითგამორკვევა, ავტონომიის ფარგლებში ხელშეკრულების საფუძველზე ფართო უფლებამოსილების მინიჭებით მნიშვნელოვანია.

ანჟე ჰერბერგის ნაშრომში, რეგიონში არსებული პრობლემების შესწავლის საფუძველზე, განხილულია კონფლიქტის გადაწყვეტის ყველა დასაშვები ვარიანტი, ის მხარს უჭერს ფართო ავტონომიას და აღნიშნავს, რომ მოლაპარაკებების დროს უნდა იქნას გათვალისწინებული საერთაშორისო სამართლის პრაქტიკა, რომელთა ანალიზის საფუძველზე ჩამოაყალიბა შემდეგი გეგმა: „I. შეთანხმება კონსტიტუციურ საკითხებზე ცენტრალურ მთავრობასა და ავტონომიის მაძიებელ შესაბამის უწყებას შორის;

II. შიდა (და შესაძლოა ზოგიერთი გარე) უფლებამოსილების დაყოფა ცენტრალურ მთავრობასა და ავტონომიის ორგანოებს შორის, მათ შორის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის მექანიზმები;

III. შესაბამისი დებულებები რეგიონის კულტურული, ენობრივი და უპირველეს ყოვლისა, ეკონომიკური ავტონომიის შესახებ, ყველა ეთნიკური ჯგუფის უფლებების დაცვის ჩათვლით. სამუშაო შეთანხმება ასევე უნდა შეიცავდეს ავტონომიის ორგანოების მიერ რეგიონალური დაბეგვრის და ბიუჯეტის შეგროვების შესახებ დებულებას;

IV. გარე მონიტორინგი, რამაც შეიძლება დაამტკიცოს ხელშეკრულების მდგრადობა, განსაკუთრებით, მაშინ, როცა რეჟიმის განხორციელებას შესაძლოა ხელი შეეშალოს ნებისმიერი მოქმედი ავტონომია ან ფედერალური რეჟიმის საფუძველზე“ (Herrberg, 2006: 32).

საერთაშორისო ექსპერტების უმრავლესობა მხარს უჭერს ავტონომიის გაფართოვების საკითხს, თუმცა 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ კონფლიქტური რეგიონების სტატუსი შეიცვალა, რადგან სუბიექტად ცნო რუსეთის ფედერაციამ, სახელმწიფოს უნდა განხორციელებინა სათანადო რეაგირება და 2008 წლის 28 ოქტომბერს მიიღო კიდევ „კანონი ოკუპირებუ-

ლი ტერიტორიების შესახებ“, რომელიც ჩემი მოსაზრებით დაგვიანებულიც კი იყო, რადგან საქართველოს ტერიტორიის ოკუპაციის და სუვერენიტეტში ჩარევის პროცესი უფრო ადრე, 1993 წლიდან დაიწყო, არამათლზომიერი იყო რუსეთის ფედერაციის ჯარებისათვის სამშვიდობო მანდატის მინიჭება. მართებული იქნებოდა აღნიშნული კანონის მიღება, ქართველების აფხაზეთიდან განდევნის, სასტიკად მოპყრობისა ან „გალის მოვლენების შემდეგ“, როცა სამშვიდობო ძალების მიერ ქმედითი ზომები არ იქნა მიღებული.

დაგვიანებით მიღებული „კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“ თავის ფუნქციას ნაწილობრივ ასრულებს. მიუხედავად ამისა, კანონის მიღების ფაქტს, დიდი მნიშვნელობა აქვს თვითგამოცხადებული რესპუბლიკების საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად ცნობის შესაჩერებლად, რადგან ისინი არ არიან დამოუკიდებელი ტრადიციული სუბიექტები. შეხედულება კანონის გაუქმებაზე მიუღებლად მიმაჩნია, ასევე არსებული პრობლემის „ეთნიკურ კონფლიქტად“ აღიარება დაუშვებელია, რადგან აღნიშნულის განხორციელება ოკუპირებულ რეგიონებში საერთაშორისო სამართლის გამოყენებას მინიმუმამდე ამცირებს. კანონის გაუქმებით დავუბრუნდებით 2008 წლამდე მდგომარეობას, როცა საერთაშორისო სამართლის და სათანადო მექანიზმების გამოყენების საშუალება არ არსებობდა.

საერთაშორისო სამართლის სამეცნიერო დოქტრინაში და პრაქტიკაში აქტიური განხილვის თემაა, საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად აღიარების, სხვა სახელმწიფოს სუვერენიტეტში ჩარევისა და ტერიტორიული მთლიანობის საკითხი. ცალსახაა პოზიცია, რომ სახელმწიფოს სუვერენიტეტი და ტერიტორიული მთლიანობა არ უნდა ირღვეოდეს და გამოყოფა უნდა ხდებოდეს მშვიდობიანი გზით და მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინებით. გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, ტერიტორიის ხანგრძლივი ფლობა, თუ არ არსებობს პროტესტი, იწვევს მის აღარებას. ინა ბრაუნლი აღნიშნავს: „ზოგიერთი თანამედროვე იურისტი განიხილავს პროტესტს, როგორც ხანდაზმულობის პროცესის გონივრული პერიოდის გადავადებაზე გავლენის საშუალებას“ (ბრაუნლი, 2010: 168). იან ბრაუნლი აღნიშნავს, რომ „პროტესტს აუცილებლად უნდა მოჰყვეს შესაბამისი ნაბიჯები საერთაშორისო დავების მოწესრიგების ხელმისაწვდომი მექანიზმის გამოსაყენებლად, რომელიც დღეისათვის ჩამოყალიბებულია გაეროსა და საერთაშორისო სამართლოს მიერ“ (ბრაუნლი, 2010: 168). სახელმწიფოს უმოქმედობა გარკვეულ საფუძველს უქმნის მეორე მხარეს და სხვა სახელმწიფოებს დაიწყონ აღიარების პროცესი. ინა ბრაუნლის მოსაზრებით „იმის გათვალისწინებით,

რომ ნორმა შეიძლება იგნორირებულ იქნას და კონკრეტული ორგანოებისათვის მიუმართავობა ტერიტორიული უფლებების დაკარგვით ისჯება“ (ბრაუნლი, 2010: 168).

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალმა შეიმუშავა აგრესიის დეფინიცია და მის წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმატიული ბაზა, რაც აღიარებულია გაეროს და საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლოს დოკუმენტებში (გვარამია, 2016: 22-31). აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ აგრესიის, როგორც დანაშაულის განსაზღვრა გარკვეული პერიოდი მჯელობის საგანი იყო საერთაშორისო სისხლის სამართალში, მაგრამ სახელმწიფოთა კონსესუსის შედეგად აისახა საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლოს წესდებაში, აღნიშნული ნორმის ჩამოყალიბების მნიშვნელობას ხაზს უსვამს კლაუს კრესი (კრესი, 2018: 7-26).

ძალის გამოყენებით ტერიტორიის გამოყოფა ან მითვისება, ხანდაზმულობის არსებობის შემთხვევაშიც, ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს, იან ბრაუნლი მართებულად აღნიშნავს: „ხანდაზმულობამ არ შეიძლება წარმოშვას უფლებები იმ ვითარებაში, რომელიც უკანონო მოქმედების შედეგად შეიქმნა და ნაკლებ მოსალოდნელია, რომ უფლების მოპოვების ეს ფორმა რაიმე მიზეზით მოგვევლინოს, როგორც სამართლის ზოგადი ნორმა, რამდენადაც იგი არ ეყრდნობა კეთილსინდისიერებას“ (ბრაუნლი, 2010: 169).

საქართველოს პარლამენტის მიერ 2008 წელს მიღებული „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ კანონის“ პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ საქართველოს „ტერიტორიაზე ნებისმიერი სხვა სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების ყოფნა საქართველოს სახელმწიფოს მკაფიოდ და ნებაყოფლობით გაცხადებული თანხმობის გარეშე, 1907 წლის ჰააგის რეგულაციების, 1949 წლის ჟენევის IV კონვენციისა და საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმების შესაბამისად, არის სუვერენული სახელმწიფოს ტერიტორიის უკანონო სამხედრო ოკუპაცია“ (საქართველოს კანონი 28, 30/10/2008). კანონში მოცემულია საერთაშორისო სამართლის სუბიექტების დამოკიდებულების ამსახველი დებულებები ოკუპირებულ რეგიონებთან მიმართებაში. მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა უცხოური კაპიტალის შემოდინების და ეკონომიკური საქმიანობის საკითხს, რომელიც საქართველოსთან შეთანხმებით უნდა განხორციელდეს (საქართველოს კანონი 28, 30/10/2008: მუხლი 6).

„საქართველოს კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“, მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე გადაადგილების

საკითხს. კანონის მე-4 მუხლის, პირველი პუნქტის თანახმად, კანონიერად ითვლება შესვლა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქართველოს მიერ კონტროლირებადი ტერიტორიიდან. მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, საქართველოს თანხმობის გარეშე. უცხო ქვეყნებიდან ოკუპირებულ ტერიტორიაზე შესვლა უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისათვის და მოქალაქეობის არმქონე პირებისათვის აკრძალულია და ისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, თუმცა ხშირ შემთხვევაში ეს ნორმა სათანადოდ არ მოქმედებს.

მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტი უშვებს განსაკუთრებულ შემთხვევებში, საქართველოს მთავრობის სპეციალური ნებართვით შესვლას უცხო ქვეყნებიდან, „საქართველოს მთავრობის სამართლებრივი აქტით დადგენილი წესით, თუ ეს ემსახურება საქართველოს სახელმწიფო ინტერესებს, კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების, დეოკუპაციის, ომით დაზარალებულ მოსახლეობას შორის ნდობის აღდგენის ან ჰუმანიტარულ მიზნებს“. კანონში მოცემულია 4 შემთხვევა, როცა უცხო ქვეყნიდან ტერიტორიის გადმოკვეთის შემთხვევაში პირებს პასუხისმგებლობა არ ეკისრებათ: 1. თავშესაფრის მაძიებლებს - ლტოლვილებს; 2. ტრეფიკინგის მსხვერპლად ყოფნის გამო; 3. იმ პირებს, რომლებიც ახორციელებენ გადაუდებელ ჰუმანიტარულ დახმარებას; 4. პირადობის ნეიტრალური მოწმობის და ნეიტრალური სამგზავრო დოკუმენტის მქონე პირებს. მე-5 მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული ნორმა „ოკუპირებულ ტერიტორიებზე უძრავ ქონებასთან დაკავშირებით საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნათა დარღვევით დადებული ნებისმიერი გარიგება დადების მომენტიდან ბათილად ითვლება და სამართლებრივ შედეგებს არ წარმოშობს“, აღნიშნულ ნორმას პრევენციის ძალა აქვს დაანახოს საერთაშორისო საზოგადოებას და პირებს, რომ საქართველო აპროტესტებს ოკუპაციის შედეგებს. რუსეთის ფედერაციას, რომელიც ეფექტურ კონტროლს ახორციელებს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, ეკისრება პასუხისმგებლობა ადამიანის უფლებების დარღვევის, საკუთრების ხელყოფის და კულტურული მემკვიდრეობის ხელყოფის გამო. კანონის მე-7 მუხლის, მე-2 პუნქტის მიხედვით აღნიშნული საკითხების დარღვევების შესახებ საქართველოს მთავრობა ვალდებულია პერიოდულად ინფორმაცია მიაწოდოს საერთაშორისო ორგანიზაციებს. ამავე მუხლის მე-3 პუნქტში მითითებულია, რომ „რუსეთის ფედერაციის, როგორც სამხედრო ოკუპაციის განმახორციელებელი სახელმწიფოს, პასუხისმგებლობა განისაზღვრება საერთაშორისო სამართლის ნორმებისა და პრინციპების შესაბამისად“. კანონის მე-9 მუხლის შესაბამისად განისაზღვრა საქართველოს ხელისუფლების ვალდებულება საქართველოს კანონმდებლობითა

და საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული ყველა მექანიზმით საქართველოს კანონიერი ინტერესების და უსაფრთხოების დაცვა.

საერთაშორისო სამართლებრივი თვალსაზრისით საქართველოს კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ მნიშვნელოვანია: 1. ოკუპირებული ტერიტორიების ეფექტური კონტროლის ხანდაზმულობისგან დასაცავად, კანონი არის აღიარების დამაბრკოლებელი (შემაჩერებელი) გარემოება; 2. კანონმა ოფიციალური და სამართლებრივი შეფასება მისცა იმ ფაქტობრივ გარემოებებს, რომელსაც მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში ქონდა ადგილი; 3. აღნიშნული კანონი განსაზღვრავს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე დარღვევის შემთხვევაში საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების გამოყენების შესაძლებლობას; 4. კანონი საქართველოს მთავრობას ავალდებულებს, დარღვევებზე განახორციელოს რეაგირება და მიაწოდოს ინფორმაცია საერთაშორისო ორგანიზაციებს; 5. კანონმა ცალსახად გაუსვა ხაზი, რომ ეს არის კონფლიქტი საერთაშორისო სამართლის სუბიექტთან და არაა ეთნიკური შიდასახელმწიფოებრივი კონფლიქტი; 6. საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების ჩართვა უფრო მეტადაა შესაძლებელი, რამდენადაც კონფლიქტის მხარედ, საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი რუსეთის ფედერაცია და საქართველო გვევლინება.

დასკვნა. საქართველო საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად აღიარებული იყო საერთაშორისო სამართლის პრინციპების და ნორმების დაცვით, რასაც წინ უძღოდა რეფერენდუმი საქართველოს მთელს ტერიტორიაზე, სადაც გამოხატული იყო ხალხის ნება, რაც განმტკიცდა სახელმწიფოთა აღიარებით და საერთაშორისო ორგანიზაციებში საქართველოს გაწევრიანებით, აღნიშნული პერიოდისათვის ტერიტორიის შემადგენლობით.

აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში და ცხინვალის რეგიონში განვითარებული მოვლენების შედეგად, შეიარაღებული კონფლიქტის შეწყვეტის და დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტის საკითხთან დაკავშირებით, რუსეთის ფედერაციის შუამავლობით გაფორმებული ხელშეკრულებები სისტემატიურად ირღვეოდა, კონფლიქტი კი შიდასახელმწიფოებრივი შეიარაღებული „ეთნიკური კონფლიქტის“ სახით გვევლინებოდა, რაც დაპირისპირების დროს საერთაშორისო სამართლის მექანიზმების გამოყენებას მინიმუმამდე ამცირებდა.

2008 წლის აგვისტოს ომის დროს გაფორმებული შეთანხმებები დარღვეული იქნა, რადგან რუსეთის ფედერაციის ჯარები არ დაუბრუნდნენ ომამდე

დაკავებული დისლოკაციის ადგილებს. საქართველოს მიერ „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ კანონის“ მიღებამ კონფლიქტი აღიარა საერთაშორისოდ, რომელზეც ვრცელდება საერთაშორისო სამართალი, ამდენად, კანონის გაუქმება და საერთაშორისო რეაგირების შენელება, მყარი საერთაშორისო სამართლებრივი გარანტიების გარეშე, ოკუპირებული ტერიტორიების მდუმარებით აღიარების ტოლფასია.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის პრინციპების, 1907 წლის ჰააგის, 1949 წლის ჟენევის და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციების შესაბამისად, რუსეთის ფედერაციას - როგორც ამ ხელშეკრულების მონაწილეს, ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ეფექტური კონტროლის განმახორციელებელ მხარეს ეკისრება პასუხისმგებლობა. ოკუპანტის მიმართ კონვენციების მოქმედება ვრცელდება არამხოლოდ მათ ტერიტორიაზე, არამედ ქვეყნის გარეთ, სახელმწიფოს არამართლზომიერი მოქმედებისათვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ რუსეთის ფედერაციას დააკისრა პასუხისმგებლობა მისი ეფექტური კონტროლის ქვეშ მყოფ ტერიტორიებზე კონვენციით აღიარებული ადამიანის უფლებების დარღვევის ფაქტებზე.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში საქართველო რუსეთის წინააღმდეგ, ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით, რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღო, რაც ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ სწორი საკანონმდებლო პოლიტიკის და საერთაშორისო მექანიზმების გამოყენების შედეგია.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება პრეცედენტულია, ეს დოკუმენტი, საერთაშორისო სამართლის პრინციპებთან, „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ კანონთან“ და მეცნიერთა მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებთან ერთად, უსამართლოდ აფასებს ოკუპირებული ტერიტორიების აღიარებას. აღნიშნული შესაძლებლობას გვამღევს დავასკვნათ, რომ საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებს, კომპლექსურად წარმოდგენილი გარემოებები ეფექტური მოქმედების საშუალებას აძლევს საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების გამოსაყენებლად. დროული მოქმედება კი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის გარანტიაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- აბრამიშვილი (2008):** ნინო აბრამიშვილი, რუსეთ-საქართველოს შეიარაღებული კონფლიქტი და ძალის გამოყენების აკრძალვა საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, N2, თბილისი;
- ალექსიძე (2015):** ლევან ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, თბილისი, 2015;
- ალექსიძე (2008):** ლევან ალექსიძე, საქართველოს ტერიტორიაზე რუსეთის შეიარაღებული შემოჭრის საერთაშორისო სამართლებრივი ასპექტები, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, N2, თბილისი;
- ბატიაშვილი (2019):** დავით ბატიაშვილი, სიმართლე 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შესახებ. <https://civil.ge/ka/archives/317771>
- ბრაუნლი (2010):** იან ბრაუნლი, საერთაშორისო საჯარო სამართლის პრინციპები, გამოქვეყნდა ინგლისურ ენაზე 2009 წელს, თარგმანი გამოიცა ქართულად 2010 წელს, საქართველოს იურისტთა ასოციაცია, თბილისი;
- გაეროს წესდება 1945:** გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება http://www.parliament.ge/files/387_614_597473_gaeroscesdeba.pdf
- გელანტია (2011):** რაფიელ გელანტია, აფხაზეთი, საქართველო პოსტკონფლიქტური ლაბირინთი, თბილისი;
- გვარამია (2016):** ვეფხვია გვარამია, აგრესიის საერთაშორისო სამართალდარღვევების და დანაშაულების გამიჯვნა და მათი იმპლემენტაცია კანონმდებლობაში, საერთაშორისო რეფერირებადი და სამეცნიერო პრაქტიკული ჟურნალი „სამართალი“, N1, თბილისი;
- დამოუკიდებლობის აქტი 1991:** საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აქტი, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს უწყებები 1991 წ. #4 (muxli 291), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32362?publication=>
- თითბერიძე (2008):** მაია თითბერიძე, აგრესიის დანაშაული XXI საუკუნეში - წარუმატებლობა, დაპირებები, პერსპექტივა, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, N2, თბილისი, 2008;
- კრესი (2018/2):** კლაუს კრესი, აგრესიის დანაშაულზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის ამოქმედების შესახებ, საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი, N2, 2018. <https://constcourt.ge/files/2/Journal2018.2/Claus%20Kre-2018.2ka.pdf>
- კანონი ოკუპაციის შესახებ 2008:** საქართველოს კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/19132?publication=8>

- მალანჩუკი (2005):** პიტერ მალანჩუკი, აკეჰარსტის თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, მეშვიდე შესწორებული გამოცემა, პირველი ქართული გამოცემა, თბილისი, 2005;
- მოსკოვის შეთანხმება 1994:** Московское соглашение о прекращении огня и разъединении сил от 1994 г. <https://civil.ge/ru/archives/172279>
- პატარაია (2007):** დავით პატარაია, სახელმწიფოს ცნობის იურიდიული ბუნება საერთაშორისო სამართალში და საქართველოს სახელმწიფოს ცნობა გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თეორია და პრაქტიკა (კრებული), თბილისი;
- რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულება 14/07/1992:** 1992 წლის 14 ივლისის ხელშეკრულება, რუსეთის ფედერაციისა და საქართველოს რესპუბლიკას შორის, ქართულ-ოსური კონფლიქტის დარეგულირების პრინციპების შესახებ <https://www.ghn.ge/news/92208-1992-tslis-14-ivliss-tskhinvalis-regionshi-rusi-quotsamshvidoboebiquot-chadgnen>
- საქართველოს დროებითი კომისიის დასკვნა 2009:** საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის მიზნით განხორციელებული სამხედრო აგრესიისა და სხვა ქმედებების შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი კომისიის დასკვნა, საქართველო; http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/23470/komisiis_saboolo_daskvna_1
- საქართველოს კანონი 28 30/10/2008:** საქართველოს კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1-9132?publication=8>
- ლონდაძე (2008):** თამარ ლონდაძე, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის დაცვა XXI საუკუნეში, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, N2, თბილისი;
- ყოლბაია და სხვები (2009):** ვ. ყოლბაია, ი. ხაინდრავა, ნ. სარჯველაძე, ე. ჩომახიძე, ა. გეგეშიძე, სამხედრო მოქმედებათა განუახლებობის გარანტიები: საფრთხის მოლოდინი ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების კონტექსტში, თბილისი; https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/7026/1/Sam-xedro_Moqme-debata_Garantiebi.pdf
- შეთანხმება ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ 27/07/1993:** 1993 წლის 27 ივლისის შეთანხმება აფხაზეთში ცეცხლის შეწყვეტისა და მისი დაცვის კონტროლის მექანიზმის შესახებ http://www.parliament.ge/files/613_8104_961346_Doc_-3.pdf
- 6 პუნქტიანი გეგმა 2008:** 12 აგვისტოს 6 პუნქტიანი გეგმა ნიკოლა სარკოზის ხელმოწერით http://iccn.ge/files/6-point_plan_sarkozy_2008.pdf 15 აგვისტოს 6 პუნქტიანი გეგმა მიხეილ სააკაშვილის და ნიკოლა სარკოზის ხელმოწერით http://iccn.ge/files/6-point_plan_by_saakashvili_and_sarkozy.pdf; 16 აგვისტოს 6 პუნქტიანი გეგმა დიმიტრი მედვედევის ხელ-

